

Führerns elit väcker samtal om hur vi är som människor:

Se mig! Lämna mig inte!

text: ANDREAS HOFFSTEN

foto: THOMAS SVENSSON

Filmen *Führerns elit* handlar inte bara om uppväxtvillkor i nazityskland, det är en film om makt, mod, drömmar, empati, skuld och vänskap, frågor lika giltiga i vår svenska vardag. I centrum står den unge Friedrich som skall börja på Napola, en skola för den blivande eliten i det tusenåriga riket. Zoom bjöd in en nionde klass med sin lärare Anna Östman att se filmen med ett därpå följande samtal tillsammans med mediepedagogen Eva Westergren.

När 17-åriga Friedrich står och blickar upp mot den imponerande, lite Wagnerromantiska, borg där skolan Napola är belägen så är det med ett förväntansfullt, öppet sinne. Han har kommit in på sina boxningsmeriter men tvingades förfälska sin pappas namnteckning då pappan hatar nazisterna och vill att sonen ska välja en annan väg i livet. Men Napola lockar med sin gemenskap och sina löften om en ljus framtid; kanske som landshövding (Gauleiter) någonstans i

världen sedan Tyskland väl vunnit kriget. Året är 1942 och vändpunkten vid Stalingrad ligger ännu en bit bort.

Vi förs snabbt in i den järnhårda disciplin och auktoritativa människosyn som präglade den nazistiska ideologin på skolan, men även kamratskapet, natursvärmeriet som också var en del av bilden, i alla fall för dem som inordnade sig i systemet och som var hårda nog att klara av drillen och bli "sega som läder, hårda som Kruppstål" som Hitler en gång formulerade saken. Men

när Friedrich blir vän med den känsliga och lite veke Albrecht på samma logement och sakta kommer till insyn om den förhärskande ideologins baksida – så börjar förstås tillvaron knaka i fogarna.

ATT VÅRA NIOR från invandrartäta Grimstaskolan i Vällingby norr om Stockholm var berörda av filmen gick inte att ta miste på i den knäpptysta salongen under visningen. Och i samtalet efteråt var de snabbt på tårna när

Eva Westergren bad dem tänka efter en stund på en scen som de berördes av.

Några killar nämnde raskt de boxningsmatcher Friedrich gick på skolan där han först hade svårt att knocka sin redan slagne motståndare men efter att tränaren inpräntat i honom att inte visa barmhärtighet – att det är ett svaghets-tecken – brutalt gjorde slut på sina kontrahenter.

– Tränaren var en fadersfigur, han ville visa sig duktig inför honom.

En flicka nämnde scenen när skolans

elever, fullt stridsutrustade, jagar ”förrymda, beväpnade ryska soldater” i skogen och där allt brister för Albrecht sedan han inser att de skjutit ihjäl värnlösa ryska barn. ”Jag mådde dåligt av att se hur tufft det var.”

En kille fyllde på:

– Det blev som en chock, barnen hade ju inga vapen!

Eva för in samtalet på vad scenen i grunden handlar om, att ta eget ansvar eller att överlåta på andra. Men vad hade Friedrich och Albrecht för val där

i skogen? En flicka flikar in att Albrecht senare ändå vågar skriva sanningen i en uppsats.

Jo, det är sant. Men hur kunde han vara så stark? frågar Eva.

– Han fick nog, han mådde bättre av att vara sann mot sig själv, svarar flickan.

Men kan man då lära sig att bli hård?

En flicka menade att det är bara de som är kalla som överlever – de som har medkänsla går under. En annan elev tänkte att man eventuellt blir avtrubbad.

– Nej, man glömmer kanske såna där hårda upplevelser men de sitter kvar, du blir aldrig av med dem. De kommer alltid tillbaka, jag vet, jag har varit med om det, berättade en kille.

En annan kille vars föräldrar kom från Balkan berättade om hur hans moster alltid sa att om du kommer i krig skall du alltid springa iväg om det blir farligt, men ser du någon sikta mot dig så måste du skjuta först. ”Det är för att jag älskar dig som jag säger så!”, sa mostern.

En tjej tyckte att det också handlade om hur eleverna på skolan hade det hemma. Albrecht, menade hon, fick aldrig höra att han var bra, bara hur dålig han var, från sina föräldrar.

– När Friedrich närmade sig Albrecht även känslomässigt så klappade han ju bara ihop, han kunde inte hantera det, det var så nytt för honom den känslan, fyllde en kompis i.

Men finns det då något som ett mänskligt krig? frågade Eva Westergren.

– Jag läste en gång i en bok att du måste se dig som död för att du ska kunna överleva, människor är människor – det går inte att ha en sån där exercis av unga. De går sönder förr eller senare, förklarade en kille.

SAMTALET FLÖT VIDARE, alltmer engagerat och personligt. Eleverna diskuterade manlighet, vad är att vara manlig? Hur ska en bra man vara? Man diskuterade begreppet ondska och att Friedrichs förändring kommer när han börjar förstå att han själv är en representant för ondska. Någon tog också upp lockelserna med att få vara en bland de utvalda på Napola, att gemenskapen

där också hade positiva sidor även om det inte var rättvist och lika för alla som skolans rektor påstod i sitt tal.

En av kompisarna på logementet, Siegfried, är sängvårdare vilket han givetvis mobbas för. Det leder i sin tur till att han tar sitt liv – och lite paradoxalt samtidigt räddar sina kamrater när han slänger sig över en exploderande granat. Var det ädelmod? Och kan man vara manlig och samtidigt kissa på sig?
– Absolut inte!, svarade någon.
– Men han kanske bara hade svårt att hålla tätt, kan han rå för det?, replikerade en annan.

”Så vad är styrka, hur ser den ut?, frågade Eva. Att våga vara olydig, är det en styrka? Eleverna grunnade ett tag.”

– Han kände sig i alla fall oälskad, fastslog slutligen en flicka.

Så vad är styrka, hur ser den ut?, frågade Eva. Att våga vara olydig, är det en styrka?

Eleverna grunnade ett tag.

– Att stå för den man är och våga tänka själv, prövade en elev, det är ju så lätt att bara smälta in i gruppen och vara fri från ansvar liksom.

Plötsligt kommer jag på mig själv med att undra om just de här eleverna är särskilt mogna eller om det är den här formen av samtal som föder så pass insiktsfulla tankar; att eleverna har allt detta i sig, att det mer handlar om metoder att få fram dem. Ett sätt att få eleverna att växa med insikten om att de har sån klokhet i sig själva.

TÄNKTE NI PÅ när Albrecht och Friedrich brottas i slutet av filmen. Först slåss de, sedan gråter de, vad är det som händer där, vad säger de med kra-men, frågar Eva.

– Att de älskar varandra, svarar en kille, de säger: ”Se mig, lämna mig inte!”

– De är ju som två halvor av ett helt, tänker en flicka högt. Deras vänskap rymmer sånt stort förtroende innerst inne för varandra. Det är ju Albrecht som får Friedrich att se något.

– När Friedrich inte knockar den där killen i sista matchen är det ju för att

han vill hedra minnet av Albrecht som ju inte gillade hans brutalitet. Han vill visa Albrechts far och för sig själv vad som verkligen betyder något, att Albrechts tankar lever vidare sen han också tog sitt liv.

Då var vi tillbaka vid boxningen och nu ser eleverna helt tydligt parabeln, boxningen som symbol för den utveckling Friedrich genomgått, den process han genomlevt. Och av bara farten lärde sig eleverna faktiskt lite klassisk berättardramaturgi.

NAPOLA ÄR FÖRSTÅS en symbol för de idéer som genomsyrade Tyskland under nazitiden och filmen gestaltar på ett vardagligt inre plan vilka konsekvenserna blir när dessa idéer får fritt spelrum. ”Det är förbjudet att ifrågasätta”, ”Förnedrande kollektiv bestraffning” blir några av elevernas

kommentarer till vad idéerna för med sig. Det handlar även om makt i relation till svaghet, den starkes rätt etc.
– Hur ser vi då på svaghet i Sverige, frågar Eva som – om jag känner henne rätt – nog var ute efter exempelvis hur svensk invandrarpolitik ser ut i den officiella versionen i relation till hur det ser ut i verkligheten.

Svaren blev intressanta.

– Där jag kommer ifrån, berättade en pojke, är det bara pojkar som räknas. Skulle mina föräldrar visa upp en cp-skadad flicka till exempel så skulle släktingarna oja sig och säga ”aj, aj, det var inte bra.” Handikappade barn göms undan, så är det, till skillnad från i Sverige.

– Ja, och invandrare hjälps in i landet, lägger en kompis till.

– Och handikappade får socialhjälp, Sverige är faktiskt ett rätt bra land, vi har rätt schyssta värderingar, menar en tredje och nu faller alla varandra i mun för att ge ytterligare exempel. Allt är relativt, konstaterar Eva och jag efter att vi vinkat av, fotograferat – och tackat eleverna så mycket för deras medverkan.

– Jo, där lärde jag mig också något, slutar Eva med hela ansiktet som ett leende.

Führerns elit distribueras av Noble Entertainment. Se även filmhandledning i detta nummer.